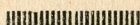

всіх моральних бакцилів. „Не вірю в ніщо за виїмком релігії — писав Шатобріян; мої пляни, мої студії і мій досвід те тільки спричинили, що розвіяли в мене всяку злуду, за якою женуть люди“. Але свідомість, що світ, що цивілізація валиться і всі зусилля революції звертаються передовсім проти релігії, веліли йому тим сильніше стояти при релігії¹⁾. „Вона одинока скрипляє надію, якої крила ростуть в міру цього, як її все опускає, надію, довшу як час і міцнішу як нещастя“.

переклав

Х.

Н. Кочубей.

Декілька уваг з приводу статті М. Демковича-Добррянського „Фашистівський корпоративізм і становий принцип В. Липинського“.

(Зміст цієї частини статті: Основні тези філософії життя. Сучасний європеєць і В. Липинський. Достоїнство нації як суть станового принципу В. Липинського. Світоглядіві заложення В. Липинського і Муссоліні. Зовнішня акція В. Липинського. Еволюція Муссоліні в напрямі від матеріялістичного до органічного світогляду. Суть достоїнства в розумінню В. Липинського. Ірраціональне хотіння й імперіялізм В. Липинського. Завдання Церкви і держави).

Коли в середовищу молодших збуджується відчуження вічності та розуміння суті і змісту явищ і це знаходить собі вираз в чіткій і живій думці, то нам, старшим, легше відходити в надії, що молоді енергії та сили зуміють нарешті керувати своє слово та дію на Україні в річище Віри, Совісти, Моралі, Права, Любови, Достоїнства, та славного свідомого життя.

Але не забуваємо...

Єдиним вічним джерелом Віри, Совісти, Моралі і Права та єдиною всеохоплюючою реальністю єсть істина — Бог в триєдинстві своїх осіб.

Єдність їх без злиття і ріжність їх без суперечности — являє собою вічне відкриття і свідоцтво основ любови, достоїнства, свідомости, вищих форм життя і соборности природи.

Тільки в збереженню і розвитку єдности без злиття і ріжности без суперечности :

— як внутрі людської духової істоти — поміж душею, розумом та волею, так і назовні — поміж духовою істотою і фізичним єством людини; як в нутрі духової істоти народу, так і назовні поміж духовою істотою, одноосібним і колективним єством народу —

дається людині свідомість :

Зір Проміння Вічної Правди — Віра; відчуження його в тим-

¹⁾ Пор. М. Здзеховський; Шатобріян і Бурбони“, Вильно, 1934 р., стор. 275—276.

часовому і часі — Свіість; пізнання їх в вічному, тимчасовому і часі — Мораль і Право, що знаходять свій вираз в Любові, Достойнстві і свідомому життю.

Тому свідомість це ані мертвоє знання, ані схолястична наука, ані аморфна статична сила.

Вона перш за все Зір і глибоке відчуття вічного—Думки Божої, без яких нема ані правдивого знання, ані відповідаючої правді науки і дії. Вона є наукою правдивого розуміння досвіду — правдивого образу суті і змісту тимчасового — річей і явищ. Врешті свідомість є дією, згідною з мірами в часі.

Охоплюючи вічне, тимчасове і міри в часі та не порушуючи їх єдності в ріжності, свідомість стає здібною охоплювати реальність, знаходити реальні критерії і розвивати основи реального життя.

В покуті людини за вільні і невільні хиби і помилки вона наділяє людину мудрістю, яка дозволяє не витратити даремно досвіду, сил і енергій і тим передавати з покоління в покоління все більше досвіду, сил і енергій, потрібних для розвитку життя.

Свідоме життя це не гонитьба за абсолютами і не осягнення досконалости. Воно є свідомим служенням відродженню і відновленню — джерелу радощів, енергій та сил. Воно є свідомим прямуванням до все більш повного виявлення вічного, гармонійного та сполучення його з тимчасовим людським во ім'я збільшення духового і матеріального добробуту. Воно є покайною дією, що все розвивається.

Так в свідомості і в єдності і в їх ріжності — вічного, тимчасового і мір в часі поглиблюється сама свідомість; зріє Любов; зростає Достойнство; розвивається Життя людини, народів і націй: усталюється їх Віра, Свіість, Мораль і Правосвідомість.

Поза цим всі „моралі“, „правосвідомості“, „любови“ і „достойнства“, що підпорядковують життя злиттю, або суперечностям, не є нічим іншим, як претенсіями, що затроюють людей і людство несвідомістю, злобою, недостойністю, сліпотю і смертю.

Тому не забуваємо...

Нема Віри, Свієсти, Моралі і Права без Бога, нема і без внутрішньої і зовнішньої єдності в ріжності людського єства — тільки пустий посуд.

Нема любови і достоїнства, ані в злиттю, ані в суперечностях, — нема і чеснот і подвигу, — тільки недостойність і злоба.

Нема свідомости і мудрощів без зору вічного, без пізнання тимчасового, без дії в згоді з мірами в часі і без покути — тільки хитрощі і сліпота.

Нема життя без відродження і відновлення, без виявлення Божого і сполучення його з людським — нема і радощів і розвитку духового і матеріального добробуту. — Тільки тління і смерть.

Не забуваємо... І коли судимо самих себе і других, то не відвертаємось від цих основ органічного світогляду, що можуть

одні лише привести Україну від безславного і недостойного до славного і достойного життя.

—о—

Гарна стаття п. М. Демковича-Добрянського робить честь її авторові. Та все ж таки...

Маючи на увазі правдиве розуміння і розвиток органічного світогляду та виявлення його в життю Українського Народу, треба на дещо звернути увагу і дещо розвинути.

1. Для українців куди важніший становий принцип В. Липинського, що кладеться їм в основу відповідаючого часу відродження істоти Української Нації, як фашистівський корпоративізм, який може лише служити взірцем для вирішення деяких формальних питань.

Тому й заголовок мусів би бути інший, а саме: „Становий принцип В. Липинського та фашистівський корпоративізм...“

Не варто було б звертати увагу на цю дрібницю, коли б не любов українців до чужого та коли б українці не ставили чужого на першій плян. Зрозуміло, що останнє не було в намірах автора. Але в кінці своєї статті він несвідомо впав в подібний же блуд, закінчуючи статтю своєю реченням: „сміло можна сказати про Липинського, що він найбільший європеєць між сучасними українцями...“

Коли б Вячеслав Липинський був живий, то така атестація була б для нього дуже болючою, не дивлячись на прекрасний зміст статті. Після його смерті вона недопустима.

І справді. Європеєць в сучасності це або пустий згук, або якраз тип того, з чим все життя борювся В. Липинський.

Колись дійсно існувало марево якогось позитивного типу людини, який звичайно звали „європейцем“*). Але з тих часів марево це зникло. „Європеєць“ в повній мірі показав світові і показує й по сьогодні весь варваризм своєї живої природи.

Хіба можна звати європейцями в позитивному значінню тих, хто нехтує суть та зміст і все звертає увагу на форму і з форми жиє? Чи тих, для котрих наука і цивілізація без Бога та совісті все, а культура та знання з Богом і совістю ніщо? Невже ж тих, що шукають замирення в диктаті аморальних і механічних норм людських взаємовідносин? Або тих, що керуючи чужим життям, самі керуються жадобами політичних клубів і масонських лож? Чи тих, що вважають побратимство з безбожниками і катами громадянською чеснотою? — Певно, що ні...

2. В. Липинський все силився звернути увагу нашого українського ока на наше українське нутро. І не на те, аби воно стало європейським, а на те, аби це нутро стало Божим і людським в високому значінню достоїнства.

Так думав В. Липинський і в цій думці виявлялося достоїнство його постаті.

Коли ж треба оцінити його „становий“ принцип, то треба визначити лише одне: він єдиний і перший зі всіх су-

*) В таких якраз значінню ужив того слова М. Д. Добрянський. Ред.

часних йому українців не керувався ані містичним „чином“, ані маревом „суверенного народу“, а служив зовнішньому і внутрішньому виявленню достоїнства своєї нації.

Це правдиве опріділення дало б українському читачеві інше уявлення про дійсне значіння В. Липинського, а також і більш матеріалу для розваги, як опріділення „європеєць“.

3. Тепер далі:

Не можна порівнювати різні по суті чинники, та ще діючи в різних напрямках і площинах. Тим більш не можна порівнювати різних людей в області різних світоглядів. Не можна, і в тому випадку, коли один з них і наближався б все більш до світогляду другого. Їх можна лише проти ставити, бо тільки в такому протиставленню різного чітко намічаються риси спільності і протилежності.

Ріжниця поміж „становим“ принципом В. Липинського і фашистівським корпоратизмом, так само як ріжниця поміж В. Липинським і Муссоліні є в ґрунті річей ріжницею поміж двома потугами, що випливають з двох різних світоглядів — органічного і матеріялістичного під впливом життєвих обставин і подій.

Аби встановити ріжність потуг, треба перш за все, наскільки це можливо в слові, стисло визначити зміст обидвох світоглядів.

4. Органічний світогляд восприймає Всесвіт за єрархічну сукупність Богом створених — гармонійних, природних порядків і законів, що вказують людині напрямок розвитку людського достоїнства, свідомості й життя. Вільна волею розумна сила — людина в орбіті цього світогляду не є наділена прерогативою Бога — творенням. Вона лише призвана восприймати сенс гармонічних законів та втілювати його в свої порядки і закони льогічні, сполучаючи так Боже — вічне з людським, тимчасовим, і гармонізуючи так свої порядки і закони льогічні. — Все згідно з думкою Бога в вічності, суті і змісті сучасного та мір в часі.

На чолі світобудови стає Бог — Джерело моралі.

Перед людиною питання не „що робити“, а „як робити“, — якість, а не кількість. Увага людська приковується до суті і змісту явищ.

Зусилля скеровується на вирішення проблем, в сполучення Божого і людського.

Ціллю стає органічний порядок, що спирається на спільну всім віру, совість, мораль і право¹⁾.

5. Матеріялістичний світогляд приймає всесвіт за хаос, з якого вільна волею розумна сила — людина ніби призвана творити свої, нічим необмежені вільні композиції —

¹⁾ Я розглядаю тут світогляд під кутом вічності, щоб встановити основні риси. В тимчасовому природи знає дуже обмежену кількість „чистих типів“. В ньому приходиться опріділювати їх за домінуючими рисами.

льоґічні порядки і закони, що різно розуміють свідомість, достойнство і саме життя.

В центрі світобудови стає всемогутня єдиноосібна, або колективна людина, що диктує свою мораль, совість і норми.

Бог в ліпшому випадку діялектичний образ.

Форми домінують і підпорядковують собі суть і зміст.

Людське зусилля спрямоване на осягнення лише рижних абсолютів і досконалик, що імпонують кількістю, а не якістю.

Ці два лише дійсно існуючі і діючі у всесвіті світогляди, ніби поділяють світ на дві антитези¹⁾.

Отже поле, на якому діяв В. Липинський, зовсім інше, як те, з якого втік в Муссоліні.

В своїх історичних і публіцистичних творах В. Липинський все вказував на потребу виявлення органічного світогляду у всіх ділянках українського життя з долу до гори — від нижчих достойнств до найвищих, від першорядного до другорядного.

Він все поглиблював в собі відчування основ свого світогляду в вічності. Все знаходив нові прояви його в тимчасовому історичному українському всесвітньому минулому. Все шукав за шляхами їх виявлення в українській дійсності в згоді з відповідаючими часові мірами.

Ця неустанна і глибока праця і дозволила йому дійти до основ удержавлення Української Нації, що відповідають її істоті і тією істотою обосновані.

Дехто закидає йому недостачу зовнішньої акції на чужині. Закид невинуватий. Дія в межах можливих на чужині завжди стояла у нього на першому пляні. Першим ступнем її вважав він найтяжче — викристалізування, як на чужині, так і на українських теренах, занятих чужинцями, суцільного типу людини, що відповідає своїми природними прикметами, загубленими в морі протирічностей, органічному світоглядові. Тип цей він і назвав яфетовим.

Тільки такий суцільний тип вважав він, зможе з надією на успіх приступити до вирішення проблем, що стояли, стоять і стоятимуть на шляху удержавлення української нації.

Зовнішню ж акцію на чужині, де вона не є щоденною необхідністю, вважав він потрібною лише там, де цього вимагали не користі, а достойнство української організації і нації, бо розумів він всю небезпеку утилітаризму, на який штовхає всяка зовнішня акція особливо в умовах неусталеного типу людини, та ще на чужині.

Отже вся праця Вячеслава Липинського, що впливала з органічного світогляду та була спрямована на все більш повне виявлення його світогляду, тим самим була спрямована на суть і зміст, з якого тільки мусіла повстати форма²⁾

¹⁾ Про це ширше в мой статті „Від темряви до світу“, що появиться в слідуючій числі „Збірника хліборобської України“, (ч. III).

²⁾ Якщо в деяких місцях „Листів“ та в організаційних питаннях він звернув занадто увагу на форму, то пояснюється це не вимогою його світогляду.

7. Муссоліні, навпаки, під впливом різних чинників — війни, зросту комунізму — втік не стільки від матеріалістичного світогляду, скільки від хаосу, сліпоти і смерти, якими затроїла всі ділянки життя і людських взаємовідносин ліберальна форма матеріалістичних принципів. Але цей його гін в сторону органічного світогляду ще далекий був від восприйняття світогляду в цілості зо всіма впливаючими з нього наслідками. Природний для Муссоліні матеріалістичний світогляд ще тягнув його в сторону меншого спротиву — вилікувати хиби лібералізму — абсолютизмом, залишаючись в лоні природного йому світогляду. Останнє і положило своє пятно на всю його діяльність аж до сьогодні.

Але самий факт, що перед ним стояли проблеми, які в області та формах абсолютистичного матеріалізму¹⁾ не могли одержати органічного вирішення, змушував його пристосовуватись до метод органічного розв'язання проблем. Тим самим ступнево входив він все більш в круг органічного світогляду. Яскраво свідчить про це визнання як світського авторитету монарха, так і духового св. Отця, хоч в перші часи він схилявся до форми необмеженої з гори абсолютистичної диктатури і підлеглої державі державної Церкви.

Само собою зрозуміло, що чим більше він переконувався, що в новій для нього області органічного світогляду можливе сутнє вирішення проблем, тим більш переконувався в необхідності рахуватись в дії з гармонійністю всесвіту та його порядків і законів. В наслідок того увага його зверталася все більше на суть і зміст, а менше на форму.

З другого боку щоденна і не будь-яка зовнішня акція весь час стримувала процес еволюції, яка і сама ставила перед його очі грізне мemento: *Omne imperium iis solum artibus retinetur, quibus ab initio factum est.*

Нема мови. Муссоліні багато осягнув в області організаційній. Багато дечого носить на собі слід органічності. Але ще далеко не дійшов він до тих стислих висновків, до яких дійшов В. Липинський, який ніби виносив в собі основи органічного світогляду та сконкретизував наслідки, що з нього випливають.

8. Підхід до річей і явищ В. Липинського і Муссоліні є підходом від двох протилежних бігунів. Цілі теж поставлені різно.

Особистість для В. Липинського перш за все достоїнство — в розумінню виявлення в дії совісти.²⁾ До оприділення характеризуючих достоїнство рис, як зрештою і в оприділенню

Він впав тут в певне з ним протиріччя, приймаючи людей не за те, чим вони були, а за те, чим хотілося б йому, щоб вони були. Пояснюється це тим, що, предбачаючи свій скорий кінець, хотілося йому на своє око бачити відбитку його ідеалу в живому образі. За це він заллатив прилюдною покутою й скороченим життям.

¹⁾ Кожний абсолютизм має в собі переважно риси матеріалізму.

²⁾ Сполучення індуктивної і дедуктивної методи дало йому змогу підйти до реального значіння історичних осіб і подій.

всіх органічних основ, він не підходить ані від одного тільки загального, ані від одного тільки окремого. — Від загального іде він до окремого і від окремого до загального.

Думка його розвивається ніби спірально — все вище підіймається вона в область вічного і загального, відкриваючи все ширші горизонти духовому зорові і знов сходить на свою Рідну Землю до свого Народу, все глибше проникаючи в тимчасове й окреме і все ближче підходячи до таємниць органічного єства річей і явищ.

Достоїнство, за яке вважає він особистість з природи не є ані чимсь біологічно-расовим, ані чимсь ірреальним, наділений тільки одним добром. Достоїнство у В. Липинського сполучає в собі прикмети вічного з прикметами тимчасового, прикмети спільности з прикметами окремішности, прикмети універсалізму з прикметами національно територіяльними.

Суцільність сполучення цих прикмет це вираз самої суті достоїнства — його реальности з одного боку та природности з другого, що впливає з єдности без злиття і ріжності без суперечности в нутрі духової істоти — поміж душею, розумом і волею та поміж духовою істотою і фізичним єством з його емоціями, інтелектом і домаганнями — назовні. Гармонійне сполучення в нутрі духової істоти та її гармонійне сполучення з фізичним єством назовні — ось для В. Липинського вирішення проблеми переваги духа над матерію в області образу і подоби Божої.

9. В. Липинський виявляє, устійнює і розвиває це гармонійне сполучення, те високе змагання, яке він назвав ірраціональним хотінням, — хотіння не ставати ані фелахом, ані деспотом, а бути ліпшим все в згоді з Думкою Бога в Вічності, з сутю і змістом річей в тимчасовому та мірами в часі. З нього випливає й імперіялізм В. Липинського — імперіялізм *духа* — якісний, прикметний, лицарський, що протиставиться фелакхізму й імперіялізму кількісному, брутальному, хамському. Він не декретує своєї моральної науки. Він підносить етос до верхів християнських чеснот, черпаючи в християнській моралі і стаючи до неї рівнобіжно.

Без зору душі нема віри, без відчуження вічного в тимчасовому совісті і достоїнства.

Ріжними шляхами підходять люди до Бога — хто від страждань, хто від радощів, хто від життя, а хто від смерти.

Ріжно відкривається око душі, і ріжно порушується, і ріжно встановлюється гармонійне сполучення в нутрі духової істоти і поміж нею і фізичною.

Ріжно прямує людина до свого достоїнства.

Але залишаються люди при Бозі та в гармонійному сполученні свого єства ізберігають та розвивають своє достоїнство лише через культ душі.

Ожте потрібен культ душі.

Але В. Липинський далекий від навязування органічному принципів претенсії на організацію і тим більш монополізування культу душі, подібного до культу розуму в раціоналізмі і культу волі в волюнтаризмі.

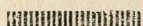
Культ душі це завдання Релігії і Церкви — Тіла Христова, суспільства віруючих. Тільки в них все знов приступає достоїнство до Думки Божої і християнської істини, виявляючи себе в тимчасовому християнськими чеснотами, що вяжуть життя тимчасове з вічним життям душі.

Отже: для культу душі — релігія, церква, скити та монастирі, які серед життя тимчасового підготовляють достоїнство до життя вічного.

Для піднесення етосу достоїнства і виявлення його в ділах світських — раціональна організація ірраціонального хотіння, що скеровує одноосібні і колективні достоїнства на служення во віки і в подвигу органічному відродженню і відновленню своєї землі і свого народу й через них відродженню і відновленню в людстві органічного світогляду.

Так відокремлюється, гармонізуючись між собою в рівнобіжності авторитет і духовий та авторитет земний.

(Д. буде).

о. Др. Йосиф Сліпий.

Віра і наука.

(Докінчення).

Одначе супроти тих висновків може хтось завважити, і то не без деякої слушности, що все ж таки в історії були конфлікти між вірою і наукою. На це можна з місця відповісти, що ці зударення були тільки позірні. Найперше між багатьома науками і вірою нема спільної точки, на якій міг би виринути спір. А якщо заходить суперечність між вірою й науками, які сходяться в тих самих питаннях і предметах, то тоді, як каже Ватик. Собор (Сонс. Vat. III, 4. Denz. 1645), десь зроблено похибку. Або природне пізнання не є певне і правдиве, або друге з обсягу надприродного не є обявлене, але особливою гадкою одиниць. В такому випадку треба перевести основну перевірку. Перейдім кілька прикладів.

Передше приймали теологи, що потоп обнимав цілу землю і весь людський рід. По основніших дослідах показується і це потверджують природничі науки, що св. Письмо не говорить про загальний (під географічним оглядом) потоп. Тай під оглядом антропологічним нема в Св. Письмі також абсолютної певности.

Подібно мається справа з теоріями про повстання неорганічного й органічного світа. Дуже добре дається погодити з обявленням погляд і твердження, що Бог сотворив первісну мате-